

Jakub Dalkiewicz

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

ORCID 0009-0004-7777-6277

DOI <https://doi.org/10.21697/ucs.2023.31.1.09>**Grażyna Penkowska (red.), *Postcovidowa dominacja mediów*,
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2022, ss. 150.**

Pod koniec 2022 roku Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego wydało zbiór tekstów zatytułowanych *Postcovidowa dominacja mediów* pod redakcją Grażyny Penkowskiej. Choć w Polsce wiele z obostrzeń, które obowiązywały w 2020 r., zostało już zniesionych, to jednak tematy związane z pandemią Covid-19 nie zniknęły. Wiele osób ze świata nauki podejmuje tę problematykę, bo chociaż sam wirus odchodzi powoli w zapomnienie, to jego skutki towarzyszyć nam będą latami.

Książka ta jest kolejną z publikacji wydaną w ramach studenckiego projektu w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Gdańskiego, poruszającą zagadnienie roli mediów we współczesnym świecie. Poprzednie opracowania tytułują się następująco: *Spoleczne konteksty edukacji medialnej*, *Fenomen Facebooka*, *Spoleczne konteksty edukacji*, *Zagrożenia ze strony mediów*, *Smartfon – uniwersalne medium początku XXI wieku*, *Człowiek w świecie obrazów*. Jak dowiadujemy się ze wstępu, zainteresowanie studentów publikacją swojej pracy w tym wydaniu było duże. Zgłoszono dwadzieścia tekstów, z których dziewięć pojawiło się ostatecznie w książce. Podzielona została ona na trzy działy tematyczne, po trzy teksty w każdym, przy czym całość poprzedza wstęp redaktorki tomu. Tytuły i kolejność tych trzech działów prezentują się następująco: *Media w życiu codziennym w czasie pandemii i po niej*, *Media kreatorem aktywności człowieka*, *Zagrożenia ze strony nowoczesnych technologii*.

Autorami kolejnych opracowań (poza wstępem) byli: Aleksandra Olszewska – *Media – lustro czy odwrócona rzeczywistość?*; Paulina Niewiadomska – *Media w relacjach międzyludzkich*; Natalia Wiercioch – *Oddziaływanie nowoczesnych technologii na rytm dobowy współczesnego człowieka*; Anna Machowska – *TikTok – najpopularniejsza aplikacja w Internecie*; Aaron Nakonieczny – *Osoby autystyczne w środowisku gry Minecraft*; Joanna Trzebiatowska – *Media w edukacji w szkole podstawowej podczas pandemii COVID-19*; Michał Kowalkowski – *Cyberprzemoc zagrożeniem dla współczesnej młodzieży – wybrane aspekty*; Iga Łyczek – *Media w czasie pandemii a otyłość u dzieci i młodzieży*; Patryk Aleksandrowicz – *Paradoks baniek informacyjnych*.

Główną wartością tej publikacji jest jej wymiar edukacyjny. Zawarte w niej teksty mogą okazać się pomocne dla poszerzania świadomości społecznej na temat zagrożeń, ale także korzyści wynikających z szerokiego dostępu do internetu i przeniesienia tam życia codziennego, co w dużym stopniu związane jest z pandemią Covid-19.

Dział pierwszy otwiera praca Aleksandry Olszewskiej, która przedstawia funkcje internetu we współczesnym świecie. Pozwala on pozyskiwać w prosty i szybki sposób informacje, ale także wyrażać siebie. Jego globalność powoduje szerzenie się ogólnowiatowych trendów, a co za tym idzie, wielu możliwości wyboru własnej ścieżki w życiu, sposobów wyrażania własnego JA. Wraz z rozwojem technologii zmieniały się style życia oraz sposoby wychowania. Kształtowanie osobowości młodych osób następuje obecnie nieco inaczej niż przed laty, ale również inaczej przebiega ich rozwój biologiczny i psychiczny, pod względem chociażby umiejętności poznawczych. Styl życia współczesnej młodzieży określić można mianem *fast*. Liczy się dla nich to, aby mieć coś szybko, by dostać coś przy jak najmniejszym własnym zaangażowaniu. Chodzi tutaj zarówno o niechęć do przyrządzania jedzenia z powodu możliwości zakupu go w restauracjach szybkiej obsługi, jak także niechęć do budowania trwałych relacji na korzyść zaspokajania potrzeb bliskości w inny, prostszy, niewymagający zaangażowania sposób. Autorka stawia trafne diagnozy społeczeństwa, ma celne spostrzeżenia. Podaje przykłady, które dobitnie pokazują problem, z jakim młodzi ludzie mierzą się współcześnie. Jedyną rzeczą, na którą mogła zwrócić bacniejszą uwagę, jest dobór słów, ponieważ kilka z nich może okazać się niezrozumiałymi dla osób, które na co dzień nie zajmują się omawianą tematyką. Jest to

dosłownie kilka wyrazów, ale mogą one mieć istotny wpływ na popularyzację książki, tym bardziej, że tekst ten jest pierwszym w kolejności, więc może zniechęcić do dalszego czytania.

W drugim tekście autorka zdecydowała się na zaprezentowanie szerokiego zakresu wybranej tematyki. Przedstawiła m.in. rodzaje znajomości w internecie, uwzględniając te fałszywe – dla „lajków”, skupiające się na liczbie, a nie jakości relacji, ale również te bardziej pozytywne, czyli znajomości z sieci pielęgnowane poprzez dostęp do niej. Zarówno w tym artykule, jak i w większości pozostałych prac opisane zostały negatywne aspekty związane z użytkowaniem nowych mediów, m.in. cyberprzemoc, hejt, wykluczenie, problemy na tle psychicznym i to, że ludzie przyzwyczajeni do relacji na odległość, zapominają, jak spędzać czas, będąc obok siebie. Poruszony został również temat zmiany sposobów komunikacji, zmian w języku, pojawiania się nowych słów i zwrotów, którym internet pozwala zwiększać zasięg oddziaływania. Autorka podsumowuje swój artykuł wnioskami i wskazuje, na co należy zwracać uwagę w życiu codziennym, aby tworzyć zdrowsze relacje. Tekst ten można uznać za wielce wartościowy. Przeczytanie go i wyciągnięcie wniosków powinny być obowiązkowe dla rodziców, aby lepiej rozumieli młodych ludzi, wiedzieli, jakie zagrożenia mogą ich spotkać, oraz przemyśleli, jak mogą im pomóc, przy okazji sami biorąc lekcję tego, jak unikać błędów w relacjach z innymi.

W trzecim opracowaniu, będącym zarazem ostatnim w dziale pierwszym, autorka skupiła się ona na tematyce snu, pogorszeniu jego jakości i skróceniu czasu trwania, co jest związane ze zmianami w rytmie dobowym człowieka oraz jego uzależnieniu od kolorowych ekranów. Natalia Wiercioch dużo uwagi poświęciła przedstawieniu biologicznego i psychologicznego aspektu snu, pokazując, jak technologia wpływa na procesy zachodzące w ludzkim organizmie. Autorka zwróciła również uwagę na zmiany zachodzące w młodym człowieku, gdy ten jest na co dzień uwikłany w internecie. Życie trwa w sieci, przez co wiele osób nie potrafi rozstać się z telefonem, a wolny czas i odpoczynek zamienia na sprawdzanie tego, co dzieje się w Internecie. Wiele osób nie zdaje sobie sprawy z tego, że męczy w ten sposób swój organizm. Nieświadomość ta powoduje, że „siedzenie w telefonie” uznawane jest za sposób na regenerację. W omawianym artykule ważny jest również aspekt społeczny. Podczas pandemii, gdy praca, szkoła oraz inne obszary życia przeniosły się do sieci, a zarazem do prywatnych domów, nie dość, że czas, który ludzie spędzają przed ekranem, wydłużył się, to dodatkowo zmieniły się również cechy przestrzeni domowej. Łóżko straciło charakter miejsca odpoczynku, o którym marzy się podczas całego dnia w pracy. Stało się ławką w szkole, biurkiem w pracy, gabinetem lekarskim, sklepem albo miejscem przyjmowania gości. Z pozoru niewielkie zmiany dotknęły jednak ludzi na wielu płaszczyznach. Autorka tekstu w prosty sposób przedstawiła, jak z pozoru nic nieznaczące piętnaście minut z telefonem w ręku oddziałuje na organizm i cały rytm dobowy, a co za tym idzie, na życie jednostki. Opracowanie to jest ciekawe i przystępne, a wiedza w nim zawarta obowiązkowa dla wszystkich korzystających z elektroniczno-informatycznych dobrodziejstw XXI w.

Pierwszy dział zawierał prace fragmentami dublujące się, jednak każda z nich rozwinęła się w inną stronę, dopełniając przy tym pozostałe. Jednakże należy zaznaczyć, że dział drugi całościowo nie wypada tak dobrze jak pierwszy. Dwa artykuły, autorstwa Anny Machowskiej i Joanny Trzebiatowskiej (pierwszy i trzeci tekst działu), mają charakter informacyjno-opisowy, pozbawiony wartości edukacyjnej, którą zdecydowanie ma praca Aarona Nakoniecznego. Pierwsza z autorek zajęła się tematyką TikToka. Dokonana została jego charakterystyka, opisany sposób działania, a na podstawie badań zastanych ukazane zostało tempo, w jakim zyskiwał on popularność. Kolejny raz, tak jak w poprzednich tekstach, przedstawiona została funkcja nowych mediów we współczesnym świecie oraz zagrożenia z nich płynące. Praca, oprócz powtórzenia opisanych już treści, przedstawiła TikToka w sposób najprostszy, w jaki mógłby to zrobić praktycznie każdy z jego użytkowników, wspomagając się np. Wikipedią. Czytając to opracowanie, przez większość czasu ma się wrażenie, że wystarczy zamienić TikTok nazwami Instagram lub YouTube, a tekst będzie wciąż rzetelny. Wynika to z powierzchowności opisu. Gdyby zagłębić się w temat charakteryzowanej aplikacji i przeprowadzić ankietę lub wywiad wśród jej użytkowników, skupiając się chociażby na tym, dlaczego ta platforma jest lepsza od innych w ich przekonaniu lub do czego najczęściej jej używają, to opracowanie byłoby bardziej wartościowe.

Drużga z autorek przedstawiła wybraną problematykę dość ogólnie. Joanna Trzebiatowska – odwołując się w swojej pracy do literatury przedmiotu – omówiła rolę mediów, zarówno klasycznych, jak i nowoczesnych, w edukacji. Korzystając z badań zastanych, przeanalizowała ocenę, jaką wystawiają mediom nauczyciele

korzystający z nich w pracy zawodowej na co dzień. Skrótowo opisane zostały również wady i zalety edukacji zdalnej podczas pandemii Covid-19. Jednakże można odnotować, że zbyt dużo uwagi poświęcono mediom jako takim, a za mało ich oddziaływaniu w czasie lockdownu, a tym bardziej ich znaczeniu w edukacji w tamtym czasie. Tutaj również można by pokusić się o zgłębienie tematu poprzez badania własne.

Jednym z najbardziej cennych tekstów w całej publikacji – i zarazem najlepszym w drugim dziale – jest praca autorstwa Aarona Nakoniecznego. Omówił on w prosty sposób zaburzenie, jakim jest autyzm, a następnie wyjaśnił, w jaki sposób gra *Minecraft*, w której prowadzi się „życie” w świecie złożonym z sześcianów, pomaga autystykom. Dzięki specjalnym serwerom, które są kontrolowane tak, aby ich członkowie nie spotykali się z hejtem, lecz ze wsparciem i szacunkiem, osoby autystyczne mogą nawiązywać kontakt z rówieśnikami, budować poczucie własnej wartości czy wyciszać się, gdy mają taką potrzebę, a to nie wszystkie korzyści. Wprawdzie *Minecraftowi* nie brakuje również wad, ale są one niczym przy mnogości zalet tej gry. Nakonieczny stworzył bardzo ważny tekst, ponieważ poruszył zagadnienie autyzmu, które w ogólnym dyskursie społecznym często jest pomijane, którego wciąż – w przekonaniu autora recenzji – jest za mało. Pokazał on również, że gry komputerowe mogą być społecznie potrzebne, mimo iż w mediach różnych nurtów były one stygmatyzowane.

Trzeci dział wypada najlepiej pod względem jakości poznawczej prac w nim zamieszczonych. Pierwszy z tekstów z całą pewnością zasługuje na pochwałę i docenienie. Jest to w przekonaniu autora recenzji najlepsza z zamieszczonych w tej książce prac pod względem kompletności treści. Michał Kowalkowski najdokładniej ze wszystkich autorów zagłębił się w wybrany przez siebie temat. Korzystając z literatury przedmiotu, dopełnionej badaniami własnymi, rozbudował problematykę cyberprzemocy, zasygnalizowana tylko przez innych autorów. Przedstawił jej rodzaje, skutki, ale także skalę oraz to, jak jest odbierana przez młodzież szkolną, co o niej wiedzą i sądzą uczniowie. Tekst ten jest bardzo wartościowy, szczególnie dla placówek oświaty i osób pracujących z dziećmi, ponieważ to właśnie one, z wielu względów, narażone są najbardziej na cyberprzemoc, a odpowiednie ich edukowanie może pozwolić zmniejszyć skalę tego zjawiska.

Ważne zagadnienie porusza Iga Łyczek, która wspomina o tym, że pandemia i jej skutki spowodowały zmianę trybu życia wielu osób, często na gorsze, z powodu braku ruchu. Taki styl życia nie jest właściwy i prowadzi często do otyłości, która niesie za sobą inne choroby. Według przedstawionych danych koronawirus częściej dotyka osoby otyłe, cierpiące przy tym na choroby współistniejące, czyli osoby, których organizmy są słabsze. Ważne jest zatem wychowanie prozdrowotne. Pozwolenie dziecku na to, by większość czasu mogło spędzać przed ekranem, nie jest działaniem właściwym, a w dłuższej perspektywie czasowej może spowodować poważne konsekwencje zdrowotne. To tekst bardzo ważny, szczególnie dla rodziców, którzy są odpowiedzialni za organizację dzieciom czasu wolnego.

Ostatnia z prac pokazuje, jak wygląda współczesny konsumpcjonizm, w jaki sposób wielkie marki badają rynek i wykorzystują go dla swojego zarobku. Współczesny klient jest dla większości z nich osobą bezmyślną i leniwą, której trzeba dać to, czego potrzebuje, bez prób nakłaniania jej na coś innego, ponieważ można w ten sposób rozdrażnić i stracić klienta. Dotyczy to nie tylko preferencji zakupowych, ale także politycznych, wiadomości ze świata, które przyswaja. Klient ma być zadowolony bez względu na to, czy dana treść w szerszej skali jest akceptowana, czy też negowana. Patryk Aleksandrowicz dokonał trafnej diagnozy społeczeństwa. Swoim tekstem otwiera on oczy na kwestie związane z codziennymi praktykami, które raczej nie wzbudzają pogłębionej refleksji. Lektura opracowania skłania właśnie do takich przemyśleń.

Zbiór opracowań pod redakcją naukową Grażyny Penkowskiej na ponad 150 stronach koncentruje się wokół jednego tematu – roli mediów w ponowoczesnym społeczeństwie. Pomimo nakładania się niektórych treści dopełniają się one i rozwijają wedle założonej struktury tomu. Zakres tego rozwinięcia w poszczególnych pracach jest różny, co w połączeniu z prostym językiem pozwoli tej publikacji znaleźć odbiorców w wielu różnych kręgach, nie tylko naukowych.

Tytuł *Postcovidowa dominacja mediów* może być trochę mylący wobec tego, o czym traktuje opracowanie. Tematyka Covid-19 i jego skutków jest tutaj na dalszym planie. Większość tekstów skupia się na tym, jak dane zagadnienie wyglądało przed pandemią i jak wygląda ono teraz, bez szczególnego nacisku na skutki wystąpienia Covid-19.

Niemniej jednak publikacja ta jest bardzo potrzebna. Po pierwsze, dzięki takim inicjatywom młodzi ludzie, czyli studenci, zachęceni są do angażowania się w świat nauki, pozostania w nim. Autorzy recenzowanych prac mają duży potencjał. Dobry mentoring polegający na poprowadzeniu ich w trakcie studiów może działać na korzyść dla wszystkich. Dla nich, by mogli się rozwijać, i dla społeczeństwa – które będzie korzystać z tego, co oni stworzyli, odkryli, napisali. Zamieszczone w zbiorze teksty są wartościowe i mają edukacyjny charakter. Szczególnie przydatne, otwierające „głowę i oczy” mogą okazać się dla osób pracujących na co dzień z dziećmi, rodziców, ale także dla wszystkich innych osób, które chcą być samoświadome i wiedzieć, jak media „korzystają” z nich i jak na nich wpływają. Zdecydowanie warto zwrócić uwagę na tę pozycję, tworząc bibliografię na zajęcia akademickie, ale również na niższym szczeblu edukacji, np. w szkołach średnich.